

АДАБИЁТИ ВА САЊЪАТИ

ГАЗЕТА 1956 ЙИЛ
4 ЯНВАРДАН ЧИҚА БОШЛАГАН

1990
ЙИЛ

2 МАРТ
№ 9 (3061)
ЖУМА

ЗУЛФИЯ, Социалистик Меҳнат Қаҳрамони

И. А. КАРИМОВ доклади

Шу йил 24 февраль куни Тошкентдаги В. И. Ленин номидаги СССР халқлари дўстлиги саройига Совет Иттифоқи, Ўзбекистон ССР маҳаллий Советларнинг халқ депутатлари, корхоналар ва муассасалар, партия ташкилотлари, маҳалла ва уй-жой комитетлари, ўқув юрталарнинг вакиллари, партия, уруш ва меҳнат ветеранлари тўландилар. Тошкент шаҳар Совети янгона комитетининг раиси Ш. Шоабдурахимов кенгаши очди.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари И. А. Каримов кенгашда доклад қилди. Доклад кенгаш иштирокчилари томонидан кенг муҳокама қилинди. Кенгаш қатнашчилари республика аҳолисига мурожаатнома қабул қилди.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети бюросининг аъзолари ва аъзоликка кандидатлар кенгаш ишида иштирок этдилар.

Хурматли ўртоқлар! Сизлар билан биз ташвиш-қўрқин билан ва андида маст-улиятли бир пайтада, ҳаётимизда бурлиқни қилдираётган белгиларни мар-рада йилдлик. Утган йилда Ўзбекистон ССР халқ депутатлари ва республика халқ депутатларининг маҳаллий Советларига сайлов бўлиб ўтди. Илгари ҳеч қачон сайловлар мана шундай мураккаб, қизғин вази-ятда ўтмаган эди. Демак, хато бўлмади. Одамлар ҳам ил-гари ҳеч қачон ўзларининг шу қадар кўп ташвиш ва умидларини, талаб ва ора-уларини сайлов билан бо-ғалмаган эди.

Қайта қўриш меҳнаткаш-ларнинг жуда кенг қатла-ларини — ишчилар, деҳқон-лар, хизматчилар, зиёлилар-ни фаол сиёсий турмушга уйғотди. Демократия халқга ўзининг чинаяк хоҳиш-и-родасин низоҳ этиши учун шарт-шароитларини таъминла-ди. 18 февраль сайлов куни республикада сайловчилар-нинг 90 фоиздан кўпроги қатнашди. Айрим округлар-да қўнига мувофиқ такро-рий овоз бериш ва такрорий сайлов ўтказилишига қара-май, барча идоралар — Ўз-бекистон ССР Олий Совети-дан тортиб кишлоқ Советла-ригача асосан тўғридан янги кулар ичида улар бутун хо-қимиятини ўз қўлларига олиб, юксак ва инқилоб масту-лиятли вакилларини ба-жаришга киришдилар.

Улар янги шароитда, янги ижтимоий-сиёсий вази-ятда ишга киришдилар. Ҳазирги-да янги маълумки, КПСС Мар-казий Комитетининг февраль Пленуми, Марказий Комитет-нинг партия XXVIII съеди-га Харажат дастури лойиҳа-си КПСС ва бутун жа-мият ҳаётида янги босқични бел-гила берди. Бу лойиҳани фев-раль Пленуми маъқуллади ва уни умумийлаштириш, умумхалқ муҳокамасига қўйди.

Мазкур кенгашнинг мақса-ди ва моҳияти шундан иборатки, сайлов якувлари бў-линича дарҳол ҳаммаиёз — турли поғоналардаги Совет-ларнинг депутатлари Тош-кентда ва областларда эмас, шу билан бирга бутун рес-публикада, бутун мамлакат-да одамларни қизиқтириб, ташвишга солаётган, сира ҳам кечиктириб бўлмайдиган го-ял муҳим, энг долзарб ма-салага ҳусусида яна бир марта маслаҳатлашиб олиши-ми керак. Бутун мен илти-мас қилардимки, ким қайси лавозимда, вазифада бў-лишдан қатъи назар, уларга қандай талаблар, таъинлар, норозиликлар бўлса, ҳаммаси очиб айтиш керак. Бутун хоқимият, раҳбарият, олиб бораётган сиёсий турмушда кимда қандай фикр бор, ай-дишим у биланга. Ўқини, ай-тишин илтимос қилардим.

Депутатлик ҳар бир ном-зод у қайси Советда овозга қўйилган бўлишидан қатъи назар, сайловчилар билан ў-қазилган бир қанча урғуш-лар ва сўхбатларда унга қўйилган-қўйилмаган бери-ди, го-ял қила-миз илтимо-слар истанлар, боринг-чи, та-лаблар айтилиди. Депутатлик ҳар бир номзод ҳам ана шу нақалларни бажариш, ў-қиб оқибди, мазкур жо-йдаги биринчи-бир етилган масала-ни ҳал этиш учун қўлимдан кел-ган ҳамма ишларни қилсам, деб ваъдалар берди, зинма-дега мажбуриятлар олди. Уй-жой ёни йўл, мактаб ёни касалхона, болалар бо-ғачаси ёни мағозани қўриши-ши бўлмасин, одамлар бизга то-ширган аниқ-равшан муаммо-ларнинг ҳаммаси ҳал бўли-шини таъминлаш — ўз сай-ловчиларининг олдидики, бу-тун халқ олдидаги бурчимиз, муқаддас вазифамиз, го-ял юксак даражадаги масту-лиятимиздир.

Аммо бутун, биз ҳар би-римизга сайловчилар нимани аниқ қилиб айтганини яна бир марта эслатиб қўйиш учун йилдан йилга йўқ. Так-рор айтганим, буни ҳар бир депутат, ҳар бир Совет ўзи-нинг амалий фаолиятида ҳал қилди.

Ўртоқлар! Қайси бир китобда го-ял иборатли ривоятни ўқи-ган эдим. Эмишқани, Амир Те-мур ярим жаҳонни забт этиб, олис ўрмон қабила-ларига бориб етибди, ҳуллас, уларни ҳам ўзига бўйсунди-рибди. Қайсар ва жангари, овоз ва самимий бу қабила бошлиғи чорасизлик туғайди. Темурга қўроқларини топ-ширар экан, қуйдаги гап-ларни айтибди: — Эй, Амир! Сен бизни қўроқ кучи билан етга олдинг. Бироқ сенга ай-тадиган шартларимиз бор. Агар сен сассоб бўлсанг, бизни сўйиб ташла, агар сен савдогар бўлсанг, сотиб юбор, агар подшо бўлиб кел-ган бўлсанг — бизга бахт ато эт!

Бу ривоятнинг сиёсий тарихий йўналиши аниқ чо-да бизни қизиқтираётгани бўй. Бу ҳикоятда ажойиб бир ҳикоят барқ уриб туриб-ди. Яъни, элга пешомавн деб, ўртга чиқарганим, унинг ишончини қозондингми? — бу ишончини анди асл ишондан билан, покча фаолият билан оқламақ керак бўлади. Бу талабни эскиҳасига айт-самиз, янгиҳасига — бари-бир, моҳияти бир хил бўлиб қолаверди. Яъни халқ ваки-ли халқнинг посбони, халқ раҳбари бўлиб халқнинг иссиқ-сувуғини хабардор бўлувчи, сирдошига ай-ланиши шарт.

Ҳозирги вазиятда бундай талаб аниқсиз муҳим бўлиб, кишини ҳаяжонга солади. Во-қеалар тезлик билан ўзга-рётганини, деярли ҳар нарсада кескинлик кучайиб бораёт-ганини, турли миллатларнинг вакиллари ўртасида ўзаро муносабатлар ўткирлашиб кетаётганини ҳаммаиёз се-зиб турибмиз. Ҳар хил иж-тимоий гуруҳларнинг ўзаро шубҳа-ғумони ва бир-бирини асосиз равишда айбашлари ортиб бораётганини, одамлар тошбағир бўлиб қолаётгани-ни ҳам кўриб турибмиз. Ол-дин одамлар «йаш қўйин бўлиб қолди» деса, ҳозирги ҳаётда «йаш даҳшатли бў-либ қолди» деган ибора пай-до бўлганига қўз юмиб бў-лмайди.

Шу босдан бутунни мақ-сад одамларни ташвишлан-ти-раётган энг асосий масала-лар ҳақида — айни мана шундай кенг доирада мана шундай нуфузли анжуманда рўй-ро-ст гапилашиб олиш; нима-лар со-дири бўлиши, биз қайқа қа-раб кетяликми, деган ҳаяжон-лантурувчи саволларга жа-воб қайтаришни нисҳоятда зарурдир. Вазиятни юмша-тиш ва барқорорлаштириш, ҳавотирлик ва кескинликка барҳам бериш, ҳар бир киши-да ўз оиласининг бутунги ку-ни ва келажикга ишонч уй-ғотиш учун биз олиё-қоб-латлар бериб қўйилган ва юксак маъсулиятли халқ де-путатлари нима-лар қилиши-миз кераклигини белгилаб олишимиз зарур.

Энг аввало, ўзимизга шун-дай бир савол беришимиз керак: ҳар бир фуқаро, ҳар бир инсон, олиб бошлиғи хо-қимиятдан, яъни Совет хоқи-миятидан нимани кутаяпти? Барча замонларга ва халқ-ларга хос бўлган энг асосий, энг муҳим, энг умумий мақ-садни аниқлайдиган бўлсақ, шун тўла асос билан айтиш мумкинки, давлат пайдо бў-лишдан буён, инсон ўзининг хавфсизлигини ҳимоя қилишни, шахсий ҳуқуқлари ва эркинлигини таъмин-ла-нишини давлатдан кутади. Хоқимият шу табиий талаб-ларга жавоб беролмасин, о-чинини айтганда, бунақа хоқи-мият ҳеч қимга керак бў-лмайди.

Бизнинг социалистик дав-латимиз, Совет хоқимияти-миз, ахлоқий-сиёсий норма-ларимиз ҳар бир фуқарога, ҳар бир инсонга унинг нормал ишлатиш ва иш-латиш учун, ўз қобилият-ларини намоён этиши учун, фарзандларини тарбиялаш

ва ҳар томонлама камол топ-тириши учун шарт-шароит-ларни яратиш мажбуриятини юклайди. Шунинг учун, бутун ҳар бир депутат, ўзининг юксак ва маъсулиятли ваколатлари-ни бажаришга киришар экан, ўзига шундай савол бериши керак: биз, хоқимият намоён-далари ва идоралари мана шу хавфсизликни, эркинлик-ни, ана шу қаболатларини таъминлаймизми ёки йўқ-ми? Агарда бу саволга ҳар қандай асосиз сабабларни ниқоб қилмасдан, ҳалол жа-воб қайтарадиган бўлсан, у ҳолда виждонан айтиш ке-ракки, хоқимият инсонга ана шу асосий ҳуқуқлар ва шарт-шароитларини таъминлаб бе-ра олишга кўп сайни тобора заифлик қилайти.

Бизнинг сайловчиларимиз, совет кишилари шундай бир ҳаққоний савол бермоқдалар: минтипбозликдан иборат саф-сатабозликлар ва оммавий тартибсизликлар, иқтисодий ва ижтимоий ағдар-тўнгар-лар, миллатлараро жанжал-лар ва ижтимоий жоқоролар, инсонларнинг қўрбон бўлиши ва ур-йиқитлар ваҳотини қай-та қўришни муқаррар йўл-дошлар-ю камчиликлар бўл-са? Жамиятимизни ниқоло-бий тарзда янгилашдан иборат партия эълон қилган сўвастдан халқ шун кутган-миди, ахир! Пўн юми кут-маган эди, албатта.

Бироқ Кавказортида, Фарғонада, Дўшанбеда, бош-қа бир қанча регионларда, кунча кеча Бўна районда рўй-берган тартибсизликлар ҳаё-тимизда содири бўлипти-ю. Мо-домки шундай экан, агарки биз халқ вакиллари шундай фожиаларнинг олдини оло-мас эканмиз, халқ қайта ку-ришни бошлай туриб, хоқими-ятта билдирган ишонч тезлик билан тугаб бораверди. Қай-та қўриш одамлар орау қил-ган нарсаларини, қайта қў-ришдан иборат ўзгартишлар йўлида уларга ваъда қилин-ган нарсаларини беришга то-шунча олмайдилар, бунга то-қат қила олмайдилар. Ойна-нинг, фарзандларини, яқин кишиларининг ҳаёти ва со-ғлиги, уй-жойнинг дахлсизли-ги ва сақланишига, неча ўн йиллар мобайнидаги меҳнат туғайли орттирилган бисот-нинг буст-бутун қилинига ҳеч нарса қаролат бермас, безо-рин, экстремист гуруҳларнинг таъйини остида вайрон бўл-са, маъмулар инсон шўх-ли ва ҳаётининг ўзи дахлсизли-гини таъминлашмасин бунини биронта ҳам соғдил, виждон-ли киши қабул қилмайди ва қабул қилиш ҳам мумкин эмас.

Ҳозир асаби заиф баъзи кимсалар ивгоғарликдан иборат миш-мишларга бери-либ, ваҳимага тушмоқдалар, ҳақдадан ошшига бориб ет-моқдалар қандайдир факу-лодда ҳолат эълон қилишди. Тошкентта, област шаҳар-лари ва районларига солда-лар кириштишни тақдир эт-моқдалар. Шундай ваҳимали нафийндаги кишилар ҳам борки. Улар ҳар бир уй ва квартира олдига қўйилган автонт тутган ҳарбий нисмат-чи набатчилик қилиб тур-ишни истабди.

Бу ҳусусда нима дейиш мумкин? Ҳар қандай хоқи-мият қонунини, тартибини, ин-сонларга яшаш норма-ларини ҳурмат қилиб, улар-га бўйсунмишга ҳар бир гала-мисни мажбур этиш учун кунга эга бўлган тақдирда-гина уни хоқимият деса бў-лади, албатта. Сиз, азиз ў-ртоқларини ишонтириб айти-шни мумкинки, тартибсиз-ликлар ва ур-йиқитларга йўл қўймаслик учун етарли кў-чимиз бор.

Давоми иккинчи бетда

СОҒИНЧ ҚАЛДИРҒОЧЛАРИ

А ВВАЛ... ҚИШ бўйи қалба шивирларда ба-ҳорини қўсмаган соғинч кур-таклари. Борлиқ ошпоқ паркда бе-ланиб ётганда юрак осмонда вижирлаган полопонлари-га тумшугида дон туғди ба-ҳорга интиқ, соғинч қалди-рғочлари... Эндигина тетопан қилаёт-ган гўдақнинг тоновини хаёл қирлариди ўпди, соғинч май-салари... Қўларини билинар-бил-мас доғ босган келинчақлар-нинг хоҳласига кирди, кў-кўк гўрлари урик дараҳтла-ри... Томирларда қонлар қизиб, баҳорини чорлади. Кел, Баҳор! Ялпиз сомсаларнинг хумори тутган кексалар чорлади. Кела қол, Баҳор! Уйқуларидан таскин топмаган келин-чақ чорлади: кела қол, Ба-ҳоржон! Етти қат ер тағида туш қўраётган эркатой бо-чечак чўчиб уйғонди-ю «Ба-ҳор келди!» деб юборди. Хушбаҳар келтирган тил-билдан ғазим ўргилди. Бойчақ! Қўларимга сўриб, таовиф айлалдим сени: оми-лиқ ёки совун бўлмасин, шу нарсалар билан таъминла-ш-даги қўйинчиларини маъ-лум бир вақтгача тушунчи-лар, бунга қаноат қилиб ту-ришлари мумкин. Аммо улар ўзларининг хавфсизлигидан маҳрум бўлганликларини ту-шунча олмайдилар, бунга то-қат қила олмайдилар. Ойна-нинг, фарзандларини, яқин кишиларининг ҳаёти ва со-ғлиги, уй-жойнинг дахлсизли-ги ва сақланишига, неча ўн йиллар мобайнидаги меҳнат туғайли орттирилган бисот-нинг буст-бутун қилинига ҳеч нарса қаролат бермас, безо-рин, экстремист гуруҳларнинг таъйини остида вайрон бўл-са, маъмулар инсон шўх-ли ва ҳаётининг ўзи дахлсизли-гини таъминлашмасин бунини биронта ҳам соғдил, виждон-ли киши қабул қилмайди ва қабул қилиш ҳам мумкин эмас.

ДЕМАК, БАҲОР КЕЛДИ...

Синди қиш тўққан муз ҳисли қафас, Мана, яна қўшлар қўғуллаб қолди. Она ниғоҳидай мулойим нафас Замиру Осмонни бағрига олди, Демак, баҳор келди. Бу нафасдан ерда кексаю ёшнинг Одим, чехрасида эзгу рўшнолик. Дов-дарахт киякча зилол дийоснинг Зилол барин тутиб югурар шодлик. Демак, баҳор келди. Келар деб шу сийқа қадим йўл билан. Эзгу интиқликда кўпчибди тошлар. Не такрор, бетакрор илиқ қўл билан Сочмоқда гулларга ниқдан қўйшлар. Демак, баҳор келди. Саховат момоси тоғнинг қўксидан Қўйриб, ҳайқириб, сутти тўқилмиш, Зарраси соғилган музлар устида Шоққоққоқ гулчалар чоки сўқилмиш, Демак, баҳор келди. Ҳамиша неъматга ҳомидла тупроқ Тўлишган танини солимиш офтобга, Деҳқон қулоғига таниш қўнғироқ Жарангдор қуртаклар етибди тобга, Демак, баҳор келди. Яна бедор, масъум тун оғушида Одимлайди сирлар, ширин шивирлар. Бетобе шаббода нур ҳовучида Юлдуздай сепмақда жоду сеҳрлар.

Демак, баҳор келди. Келди баҳор! Кетар ташлаб уйғонини, Бутун куррамизга битта баҳор у! Оқлим, қотлим — ҳар жонга таниш, Меҳр, маъбудаси наврўз-наҳор бу, Ахир, баҳор келди. Бу кун йўлларда олов қўп, зор қўп, Жаҳонда қанча жон чиқмайди пешвоз. Деҳқон уруғ соҳини, ўқ соҳмасин тўп, Қўвгин эллар қўшдай юртга қайтсин боё, Ахир, баҳор келди. На масъуд ҳузуру бу, ёруғ жаҳон бу. Ер, Инсон баҳор-ла қовушган оғилар. Давлатлар, Илтижо, фармон, исён бу: Баҳор йўлларига сепмағиз қонлар, Баҳор боқий келсин!.. Аниқ тақдирларга бўлиб таянчлар, Бахтига ишончу бахтсизга толеъ, Абд қонунидир элтом сенинглар, Қабоҳат, хунрезлик, бўлмасин монет, Баҳор боқий келсин! Уқ орттан кемалар денгизга ботиб, Чирисин! Тин олсин эллар, оламлар. Одамлар, ўлдирмай одамни отиб, Баҳор каён қайтиб келмас одамлар! Баҳор боқий келсин!

сонинг яшаш-йашамаслиги табиатта боғлиқ бўлганлигини-ю, бутунги кунда табиат-нинг бўлиш-бўлмаслигини ин-соннинг қўлида эканлигини бе-хиттиёр ёдга тушириб қўй-ди. Қўриётган Орол умид бил-нур бўлганда, баҳор кел-ди, деб. Сарич хасталигиндан ноубуд бўлган минглаб гўдақлар қа-б-ридан майсалар униб чиқ-ди, баҳор келди, деб... Камқонлиқдан силласан қў-риб, кузги чечаклардек маъ-нуб тортиган юкли аёлларимиз гўдақлардек қувонди, баҳор келди, деб... Осмонда кезинадиган уорун-уор бўлтулар мисол қалбини орғитди, ечимсиз саволлар... Ҳаммага «инсон китобини қайта-қайта мутолаа қилиш-ни» тилагин келди бу бо ҳорда...

МУКОФОТЛАР КОМИТЕТИДА

ЎЗБЕКИСТОН ССР МИНИСТРАЛар СОВЕТИ ХУЗУРИДАГИ АДАБИЁТ, САЊЪАТ ВА АРХИТЕКТУРА СОҲАСИДА НАВОЙИ НОМЛИ ВА ҲАМЗА НОМЛИ ЎЗБЕКИСТОН ССР ДАВЛАТ МУКОФОТЛАРИ КОМИТЕТИГА ТАҚДИМ ЭТИЛАДИГАН АСАРЛАРНИ ҚАБУЛ ҚИЛИШ БУЙИЧА ЙУЛ-ЙУРИҚЛАР

1. Ўзбекистон ССР Давлат мукофотлариға номзодларни тақдим этиш ва мукофотлаш Ўзбекистон Компартияси Мар-казий Комитети ва УзССР Ми-нистрлар Советининг «Ада-бият, саънат ва архитектура соҳасида Ўзбекистон ССР Дав-лат мукофотлари тўғрисида» 1989 йил 13 сентябрда қабул қилинган 296-рақамли қарори-да тасдиқланган низомига қатъий асосланган ҳолде амал-га оширилди.
2. УзССР Давлат мукофотла-рига тақдим этиладиган асар-ларни қабул қилиш ва ҳуж-жатларни расмийлаштириш тартиби қуйдаги йўл-йўриқ-ларга биноан амалга ошири-лади:
3. Узбекистон ССР Давлат мукофотлариға адабиёт, журналистик, фан бўйича тақдим этиладиган асар-лар ношрининг ҳар бири турт нусхадан тақдим этила-ди; музика партияларари ик-ки нусхадан, програм асар-лар учун — уларнинг про-граммаси, вокал асарлар учун — муқийки саҳна асарининг либретто матни (илк ижро этилган пайти қўрсатилган ҳолда) қабул қилинади; — концерт-ижрочилик фао-лияти бўйича — ижрочилар ва ансамбллар қатнашган про-грамма ва ҳар бир номернинг илк марта оммавий ижро этилган вақти аниқ қўрсати-лади; — тасвирий саънат бўйича — дастоғ асарларининг асл нусхаси, Тасвирий саънат асарлари бошқа барча турларининг ҳар бири 30х40 сантиметр ҳажмидаги икки рангли фотосурат билан таъминлашиш керак. Моно-ументал асарлар, жулма-дан ҳайкалсуратли асар-ларнинг фото тасвири турли-чи кўринишда ва алоҳида пар-чалар шаклида ҳам асл этти-рилган бўлиши лозим, моно-ументал асарлар кўргазма-сининг очилган вақти ва жойи ҳақидаги ҳужжатлар ҳам тақдим этилади; — драма театри, балет ва опера сенайти бўйича — бос-ма афиша, спектакль програ-масы, пьеса, либретто, хомаки нусхалар, саҳна беази ва ли-босларнинг 30х40 см ҳажми-даги рангли фотосуратлари, асарнинг илк қўйилган вақти ва спектаклнинг ўйналган жа-ми миқдори ҳақидаги справка тақдим этилади; — кинематография ва теле-видение (кино, телефильмлар, телеспектакллар) бўйича — монтаж листвари, сценарий ва сценарийнинг қисқаче мазму-ни, кино манзаралари ва ли-босларнинг хомаки нусхалари ёки 30х40 см ҳажмидаги ран-гли фотосуратлари, асарнинг экранига ёки эфирга чиққан вақти ва неча марта намоён қилинганлиги ҳақидаги справка тақдим этилади; — меъморчилик бўйича — ишоот — бинонинг рангли туркум фотосурати, қурилма-нинг композицион тузилиши,

Комитетга хабар қилиниш керак.

5. Навоий номили Ўзбекистон ССР Давлат мукофотини оли-учун ҳоржий тилларда наш этилган асарлар, уларнинг иж-ро этилганлиги, намоён қи-линиши ҳақида гувоҳлик беришчи программалар, афи-шалар, каталоглар ва боши-чи хужжатлар мазкур йўл-йўриқларнинг 2-моддасига тў-лиқ асос келган ҳолда қабу-л қилинади.
6. Мазкур асар хусусида че-зларда баён этилган жамоа-чилик фикрини ифодолов-диплар ўзбек ёки рус тил-даги сўзма-сўз таржималар орқали қўриб чиқилди.
7. Номзодлик тақдим этил-ган асарларга ялова тара-да СССР ВААПининг, чет э-лар билан маданий алоқда-жи хамиятларнинг, СССР элчи-нларининг мазкур асар Ҳаз-кистоннинг маданият соҳас-даги муваффақиятларини та-ғин қилиш ишга қўшган қи-сасини қўрсатувчи маълумо-номалар билан таъминлаши-ш керак.
8. УзССР Давлат мукофот-га тақдим этилаётган асар-ла номзодлар ҳақидаги мате-раллар ўзбек ёки рус тиллар-да қабул қилинади. Давлат м-кофотларини Комитет бил-кечилишган ҳолда асарларни сўзма-сўз таржимаси ҳам и-бул қилинади.
9. Навоий номили ва Ҳам-номили Давлат мукофотлар-га тақдим этилаётган асар-ла ва асарларга оид барча ҳу-жатлар қуйдаги адресга юб-рилиши керак:

И. А. КАРИМОВ Овоқладди

Боши биринчи бетда

Аммо соғлом фикрловчи ҳар бир кишига, айнаса одамларнинг ишончига сазовор бўлган ва катта ваколатлар берилган депутатларга шу нарса равшан бўлиши керакки, ўз халқини соддалик панохида автоматлаш ўқитиб туриб, бошқариш мумкин эмас. Бундай қилиш гирт ғарибликдир. Биз ўз фаолиятимизда шунинг халқимизнинг керак, қўчаларда, қишлоқларда, шаҳарларда тартиббузлар ҳам, ўзимиздан чиққан шаклар, одамлар бўлади. Биз улар билан бирга яшашимиз, етишган барча муаммоларни улар билан бирга ҳал қилишимиз керак. Демак, биз ташаббусни ўз қўлимизга олишимиз, оммавий рағбат-шижоатини бунёдкорлик йўлига буриб юришимиз, одамларни ҳуқуққа эга ҳатти-ҳаракатлардан тўхтайтиб қолишимиз лозим. Бу бизнинг энг биринчи ва жуда масъулиятли бурчимиздир, чунки халқ ҳокимияти бизга ишониб топширди, бизни депутат қилиб сайлади.

Биринчидан, Халқ ҳокимияти органлари бўлиши Советлар, халқ сайлаб қўйган ва тўла ҳуқуқли вакил бўлиши ҳар бир депутат доимо ҳар қуни ва ҳар соатда меҳнатқилларнинг эҳтиёжлари, ташвиш ва манфаатларини билан ишлаган, ўзларнинг барча ишлари ва режаларида халқ билан, ҳар бир шаҳар ва районда, қишлоқда, корхона ва ҳўжаликда, меҳнат коллективи ва ҳар бир маҳаллада аҳолининг барча қатламлари билан бир жон-бир тан бўлиб чамбарчас болганлик тақдирдагина ўзларнинг масъулиятли бурчини муваффақиятли бажариб, ўз олдидики катта вазифаларни ушбу олади.

Тан кучларини жапполаштириш тўғрисида, партия, совет, давлат идораларининг аҳоли билан, барча жамоат ташкилотлари ва фуқароларнинг уюшмалари билан, тақор айтмакчи, қонунни буз-маётган, муаммоларни ҳал эттишга, одамларнинг турмушини яхшилашга, вазиятни барқарорлаштиришга астойдил кўмаклашишни истаётганларнинг ҳаммаси билан бир ёқадан юш қичариб ҳаракат қилиш кераклиги тўғрисида бораяпти. Ҳазор душманликка, ҳар қандай белгиларга қараб инсон ҳуқуқлари камситилишига қарши курашаётганларнинг ҳаммаси билан бир сафда туриб иш қўриш кераклиги тўғрисида қар бораяпти. Бу ерда биз ҳаммамиз меҳнат коллективларининг вакиллари билан, касба уюшмалари ва ёшлар жамоатчилиги билан ҳамкорлик қилишимиз янги шакллари топишимиз керак.

Дарҳақиқат, бундан буён ҳамкорлик, инсонпарварлик, меҳр-шафқат ўрнини қарама-қаршилик, душманлик, ўзаро қўр-қазоб ағаллаштириш бўлиб қолгани ҳақиқимиз йўқ. Бизнинг бундан буёнги ҳаётимиз қандай таркиб топишдан катъий назар, ҳар ҳолда авваламбор интизом ва ҳаттич тартиб бўлиши керак, шундан кейингина унинг асосида бошқа ҳамма нарсаларга эришиш мумкин.

Агар биз, халқ шундай

ваколатлар ва ҳуқуқлар берилган кишилар, тартиб ўрнатмас эканмиз, халқимиз ўзи тартиб ўрнатишга киришидан бошқа илож қолмайди. Жуда кўп жойларда, асосан кўп раҳбарлар халқимиз тўғрисида гапирганда, халқимиз жуда оғир, жуда ювшоқ, қўйдай мулоим деб кўп фикр юрғутади. Шуларга қараганда айтиш керакки, агар халқимиз газабланиб, у ўзининг жуда ҳам ювшоқ эместирлигини билдирадими, албатта. Улар шонимиз Абдулхамид Чўпон бенизи эмманган экан:

Халқ денгиздир, халқ тўқилдир, халқ кучдир. Халқ исбидир, халқ оловдир, халқ учур... Халқ қўзалас, куч йўқдир, ким тўхтатсин, қўват йўқ, ким халқ истаган йўқ этсин.

Иккинчидан, Республикада одамларнинг ҳаёт таъминоти муаммолари Ингилб қолди ва улар ниҳоятда ўткир тус олди. Инсон ҳокимиятидан кутаятган иккинчи бир нарсас бу, у ҳам бўлса ишлаб чиқариш ва тақсимот шундай ташкил этилиши керакки, ҳар бир одам ишга, уй-жойига эга бўлиши, озиқ-овқат, кийим-кечак, нормал турмуш ва дам олиш, фарзандларини тарбиялаш учун маблағ ишлаб топа оладиган бўлсин, агар барча нақзаларнинг иккинчи туркуминини умумлаштирадиган бўлсақ, улар айна ман шунга келиб тақаллади: ниҳоят, магазинларда инсоннинг яшаш учун зарур нарсалар турши, ҳалол меҳнат билан ишлаб топилган пулга энг оддий нарсаларни ҳақоратсиз, навбатларда узоқ туриб қолмай, сотиб олиш мумкин бўлади, чунки, бозорларда чайқов нархлари эмас, балки нормал нархлар амал қилиши керак.

Шунинг ёнда тутиш жуда муҳим: тузумимизнинг инсонпарварлик табиати, инсоний социал адолат принциплари ўзини барча зарур нарсалар билан доимо таъминлашга қодир бўлмаган кишилар давлатдан, жамоатдан, меҳнат коллективларидан ва жамоат ташкилотларидан ёрдам олиб туришини талаб қилади.

Серфаранд камбағал оилалар, кўп болали оилалар, ҳали ўзини ўнглаб олмаган ёшлар, пенсияерлар, ногиронлар, ёлғиз кекса кишилар шулар жумласидандир. Бунда бизнинг жуда кўп ўткир, носоғ муаммоларимиз бор. Мен куйдагилар рақамларини неча мартабала айтиб ўтганман, бугун эса фақат битта рақамни таққорламоқчи эканмиз — 9 миллион киши ёки республика аҳолисининг 45 фоизи жон бошига ҳисоблаганда ойига 75 сўмдан камроқ даромадга эга, бу эса кун кечирши учун зарур бўлган энг паст даражани ҳам таъминламайди.

Халқ сайлаб қўйган кишилар сифатида, ҳокимиятнинг муҳтор вакиллари сифатида, биз мана шу масалаларни ҳал қилиш учун чинакамгина киришимиз керак. Биз турғунлик йилларини, аввали раҳбарларнинг хатоларини руқча қилиб, шу масалалардан бўйин тортай олмаймиз, улардан яшириша олмаймиз, бундай қилишга ҳақиқимиз йўқ. Эндилек қилиб кўришимиз, биздан, янги сайланган халқ депутатларидан мана шунинг кутмоқчидир. Улар биз сарфасабозлик ва гап-сўзлар билан эмас, мажлисбозлик билан эмас, балки аниқ равшан натижа берадиган иш билан шуғулланишимизга ишонмоқчидирлар.

И. А. КАРИМОВ

Агар шундай қилинамаса, халқ бизга ишонмай қўяди. Бугун баъзи бир силжишларни, ишлаб чиқаришнинг ўзинини таърифловчи айрим рақамларни, баъзи кўрсаткичларни келтириш мумкин эди. Аммо ҳозирги пайтда бундай яли ёндашиш тўғри келмайди. Қандайдир муҳим процентлар эмас, балки одамларнинг турмуши амалда яхшилаши керак.

Қайта қуриш ўзининг кучлилик гам-ташвишлари ва эҳтиёжларига эга бўлган инсонни бутун иқтисодий ҳамда ижтимоий сиёсатнинг марказига қўяди. Ўзбекистон Компартиясининг сийловларида Ҳаракат дастурига айна мана шундай принцип асос қилиб олинган. 1990 йилда, шаҳарлар ва районларни иқтисодий-иқтисодий ривожлантириш планлари ҳамда XIII беш йилликка мўъалланган лойиҳаларда айна мана шу устуи йўналишлар назарда тутилган. Мўъалланган режаларни рўёбар-рўё қичариш учун дастлабки амалий қадамлар қўйилди.

Кейинги вақтларда мен бу ҳақда бир неча марта гапирган эдим, лекин яна бир қарра тақорлаб ўтишни айб эмас, деб ҳисоблайман. Қишлоқ аҳолисига уй-рўғорда ердими ҳўжалиқни юритиш ва яқна тартибда қурилиш учун томо-рқа ушталари акротиб бериш ва уларнинг миқдорини кўпайтириш тўғрисида қишлоқ оилаларининг турмушини яхшилашга ва жўлда тез самара беришга мўъалланган энг катта қарордир.

Қуйдагилар рақамлар айна шу ишнинг миқёсларидан далolat беради. Бугунги кунгача 381 миң оила ёки муҳтор бўлганларнинг деярли ҳаммаси биринчи марта томо-рқа ушталари рақамига эга бўлди, яна 872 миң оила ҳозиргача бўлган ерларини айна кенгайтириб олди. Шу мақсадлар учун жами 150 миң гектар ер ёки талаб қилинаётган миқдорнинг 95 фоизи акротиб берилди. Аҳолига 21 миң бош буюқ, 312 миңга қўзи ва улоқ, 10 миллиондан кўпроқ қўжа сотилди, бу эса шу йилнинг ўзидеё қишлоқ аҳолисини озиқ-овқат маҳсулотлари билан ўзини-ўзи таъминлашнинг кескин яхшилаш, қолхоз бозорларини айна тўқидириш мумкин бўлади, деган маънони билдиради.

Аҳолининг камбағал табақаларига иқтимоий ёрдам бериш республика программаси ишлаб чиқилди ва у амалга оширилмоқда. Программага мувофиқ биринчи — бепуллик сифатларини ўқувчиларини текширивадатирилиши, бемор ҳомиладор аёлларни юқори сифатли маҳсулотлар билан имтиёзли таъминлаш йўлга қўйилмоқда. Қишлоқлардаги боғча ва ясилларда болаларни, интернет уйларида кексалар ва ногиронларни таъминлаш йорамлари оширилди. Бу хайрлик ишларга сарф қилинган маҳсулотлар қолхоз ва совхоз планларига қўшилди. Пенсиялар ва нафақалар миқдорини кўпайтириш учун қўшимча маблағ, шу жумладан партия, касба уюшмалари бюджетининг ҳисобидан ҳам қўшимча маблағлар акротилади. Ётоқхоналар етишмаётганлиги сабабли хонадонларга инарга туришга мажбур бўлаётган талабаларга қўшимча пул берилмоқда.

Республиканинг молиявий аҳоли ва унинг иқтисодий мустақиллиги кучайиб боришига қараб айна шу мақсадлар учун маблағлар ҳам кўпроқ ажратила беради. Аммо мажбур муаммоларини ҳал этишда давлат бюджетининг ўнатигина кўз тикиб туриш нотўғри бўлиши аниқ. Корхоналар, ташкилотлар ва ҳўжалиқларнинг маблағлари ҳам фойдаланишимиз лозим бўлган гоят катта резервдир. Давлат корхонаси тўғрисидаги Қўнуна мувофиқ, ҳўжалиқ мустақиллиги шароитида ишлаётган меҳнат коллективлари эндиликда ўзларининг муҳтор азъоларига ердан бериш учун, оналарга, ветеран пенсияерларга ва бошқаларга қўшимча ҳақ белгилаш учун ҳамма имкониятларга эгадирлар.

Ҳозирги пайтда 800 дан кўпроқ қолхоз, 50 та сов-

хоз ва 85 та саноат корхонаси ўз маблағлари ҳисобидан оналарга, ветеран пенсияерларга қўшимча ҳақ белгилаб қўйган. Бизга маълумки, «Краснохолмск-геология» бирлашмасида, «Теплопроект» институтининг Ўрта Осиё бирлашмасида, «Чирчикхиммаш», «Узэлектротерм» заводлари, Тошкент районидаги К. Маркс номи қолхозда ва бошқа қўлгина жойларда ачангина қўшимча ҳақлар жорий этилган.

Ҳаммангизга маълум бўлган «Социалтастал» бирлашмасини олиб кўриб. Бу ердан ўтган йилнинг ўзидеё қорқонда 5 йилдан 10 йилгача ишлаган одамларга пенсияга қичиш пайтда ойига 30 сўм, 10 йилдан 15 йилгача ишлаганларга 50 сўм, 15 йилдан 20 йилгача ишлаганларга 75 сўм қўшимча ҳақ тўлашга қарор қилинган.

Мана бунинг ишнинг қўзини биллиб, инсонпарварлик билан ёндашиш деса бўлади, бунинг депутатлар, барча раҳбарлар, меҳнат коллективлари кенгашларининг азъолари, кенг жамоатчилик ҳар жиҳатдан қўллаб-қувватлашлари лозим бўлган, саовали ишларга намунга деса бўлади.

Мана шу намуна муаммоларини митинглардаги минбарларда туриб, қўруқ сафсатабозликлар билан эмас, балки аниқ равшан, саботлик, самарали, интизомли ва фойда келтирадиган иш билан ҳал қилиш кераклигини яққол кўрсатиб турибди. Бу ўринда бир нарсга эътибор берилиши жалб қилолмоқчиман.

Халқимиз тақдирини ҳал қиладиган мана шундай муаммоларни ечиш ишига Ўзбекистондаги ҳамма соғлом кучларни давбат этамиз.

Ҳаммамизга маълумки, бунақа кўп йиллар давомида тўпланиб турган жумбоқларни ҳал қилиш осон эмас. Шунинг учун ҳаётимизга енгил кўз билан қараётган, баъзи бир сафсата гапларни тарқатаётганлар, шў жумладан «Бирлик» уюшмасининг айрим раҳбарлари гапларини эшитиб, ҳайратда қолсан киши.

Пахта янақоҳимлигини тутатиш ва унинг нархини ошириш тўғрисида улар биринчи бўлиб гап кўрган экан. Шунга бағишлаб митинглар ўтказилганда кейин бу СССР Министрлар Советининг Раиси Ўртоқ Н. Н. Рижков билан учрашганининг айрим раҳбарлари гапларини эшитиб, ҳайратда қолсан киши.

Пахтани териб топширганлик учун қўшимча ҳақ жоний этилганлиги қишлоқ меҳнатқилларининг иш ҳақига, демакки, уларнинг қай-фиятига ҳам яхшигина таъсир қилди. Ҳисоб-китоблар ва таянлаб ўтказилган тақдиротларнинг кўрсатишича, теринчи аёлларнинг иш ҳақи мавсум мавсумида 700—800 сўмдан 2.5—3 миң сўмгача етган. Ҳаммангизга маълум бўлса керак, 1990 йил мавсумида пахта нархи ҳар тонна учун яна 100—110 сўмга кўпайтирилди. Биз бу қўшимча ҳақни пахтанинг ҳақиқий харажатларини қопловчи янги нархлар белгилашимиз йўлида қўйилган муҳим, аммо фақат биринчи қадам, деб биламиз. Бу масала мамлакат ҳўкумати олдига қўйилган бўлиб, у батамом ва энг маъқул тарзда ҳал этилмагунча олиб ташланмайди. Ўзларнинг биласиз, яқинда кенг жамоатчиликнинг иштироки билан шаҳар фаолиятини ва республиканинг янгиликларини таъриҳан тартиб топан қисмини қайта тиклаш ва таъмирлаш дастури муҳокама этилиб, қабул қилинди.

Халқимизнинг миллий-маданий талаб-эҳтиёжларини тўла-тўқис қондириш учун кўп иш қилинмоқда. Республика Олий Совети Ўзбекистон СССР территориясида ўзбек тилига давлат тили мақоми бериш тўғрисида Қўнун қабул қилди. Республика Ком-

партияси Марказий Комитетидан ҳўкумати жамоатчилик кучларига таяниб, меҳнатқиллар томонидан маъқулланган яна бир қанча қарорларни, шу жумладан айна халқ байрамлари, урф-одат ва маросимларини қайта тиклаш тўғрисидаги қарорларни қабул қилдилар. Яқинда, дам олиш кунини деб эълон қилинган 21 мартда Шарқда энг қувончли байрамлардан бири «Наврў»нинг бутун халқ билан бирга байрам қилинамиз. Мана шу умумхалқ байрам шарафига республикадаги танлиқ маданият арбобларининг барпо этилаётган рус драма театри биноси негизда «Наврў» байналмилад санжа комплексини ташкил этиш тўғрисидаги ташаббуси маъқулланди.

Қўрилаётган чоралар республикада Ингилб қолган барча муаммоларни ҳал қилиб қўяди, деб ҳисоблаётганмиз йўқ. Анқина, бирон-кайири ишни бажарганда кейин хотиржам бўлиб, баъзилар қилиш мумкин деб ўйлаётган кишилар катта хато қилдилар. Бу ниҳоятда хатерлик ва зарарли олат бўлиб, бунга йўл қўйишга бизнинг ҳақиқимиз йўқ. Ҳар кун ва ҳар соатда одамлар гамини ёшиш, уларнинг турмуш шартларини яхшилашга эришиш, тўпланиб қолган муаммоларини ҳал этиш йўлларини қадам-қадамга қидириб топши керак.

Аммо бунинг ҳамма тушуниқ етмаганлигини амалий ишлар кўрсатиб турибди. Ваъза раҳбарларини деҳқонларга ер ушталари акротиб беришга том маънода зўрлик билан мажбур қилишга, қабул қилинган қарорларнинг амалга оширилишини таъминламоқ учун жойларга Марказиом бригадаларини юборишга тўғри келди. Бу масалаларда айна пойтахт Тошкент области энг кўп қолоқликка, энг кўп тўқилишга йўл қўйган бўлиши бизни, айнақса, ташвишлантирмоқда.

Ҳозир бизнинг қўлимизда таҳлил маълумотлари бор: қўлгина раҳбарлар баҳор эшик қонётганини қўришни ва шу йилнинг ўзидеё томо-рқалардан самара олади-дир бўлишлари учун одамларни кўчат, уруклик, нав-нихоллар билан таъминлаш кераклигини сира ҳам тушунишини истамайтадилар.

Яқна тартибдаги қўриликка сўдалар акротиб бериш, одамларни қўрилик материаллари билан таъминлаш масалаларига депутатлар билан кенг жамоатчилик алоҳида эътибор бериб, назорат қилиб туришлари зарур.

Айна шу ва биринчи навбатда ёш авлод тарбияси, одамларни иш билан таъминлаш, табиий ва иқтимоий муҳитини соғломлаштириш билан боғлиқ бўлган масалалар депутатлардан доимий эътибор ва амалий ёчимлар талаб қилади.

Бугунги кунда жумҳурийтимизда 1700 та мактаб ваёрон ҳолда эканга чидаб бўладими? Қўрилаётган мактаблар сонин эса аҳолининг кўпайиши суатиини аранг қондирилади. Соғлиқни саклаш ишлари бўйича мамлакатда энг охириги поналардан бирида эканлигимиз-чи?

Одамларга олдин қилмиз сув етказиб бера олмаётганимиз-чи? Амудар ва Сирдарё қўйи оқимларида янаётган 4 миллионга асл аҳолининг ниҳоятда мушқул аҳолидир? Орол муаммосидан бутун Ўрта Осиё ва Қозғистон халқлари безовта, бесарамжон, Касалиқлар, болалар ўлими, одамларнинг тушқун руҳияти, эртанги кун ташвишлари, ҳуллас, жуда кўп бошқа муаммоларми? Халқимиз бошига тушган бу ташвишларни қучур ҳис қилиш, уларни бартараф этиш нақадар мураккаб ва зарур эканлигини англамоқ учун кўп нарсга керак эмас — безовта юрак керак, оқиқ кўз керак.

Ўртоқлар! Бу борада ҳеч нима қилинаётган эканда, дейлиш, албатта нотўғри бўлади. Иш қилинаётган режалар ҳам катта. Лекин бу режалар заминидан амалий ишлар бўлмоғи керак. Одамларнинг, айнақса депутатларнинг ташаббусига кўп нарсга боғлиқ. Бу вазифаларга бутун халқини сафарбар этиш зарур. Бу муаммоларни келтириб чиқарган айбдорларни қидириш унча қийин иш эмас. Қи-

йини — айна шу оғир аҳволдан қўтилиш учун бор кучдан самарали фойдаланишидир.

Бу жараёнда бир нарсга эътибор қилишимиз керак: кимдир бақир-қакир қилиб иш кўрсатгандай бўлади, сохта оёру орттиради, бурсиз ҳам оғир вазиятни янада кескинлаштирилади; кимдир эса сабот билан бор акн-идрокини ишга солиб, меҳнат қилади, мавжуд камчиликларни тутатиш йўлларини қидириб-қидириб, охири топади. Демак, саррагини-сарраққа, пучгани — пучкага ажратадиган пайт келди.

Учинчидан, бу ўринда шундай савол туғилади: ўлкаимиздаги мураккаб сиёсий, иқтисодий ва ижтимоий шароитни кўриб-биллиб туриб, одамларни гиж-гитлаб, ҳар хил тартиббузариликка, митинг ва иш ташлашларга чорлаётган кимсаларнинг асл мақсади нима? Буларни қандай тушунаса бўлади? Буна районда ёшларнинг йўлдан уриб, уларни гаёриқонуний ишларга мажбур этиётган, ишларлараро низоларни қучайтираётган, халқларнинг тақдирини билан ўйнаётган кимсаларнинг теғиримига сув кўйиш деган нарсга бу.

Ўзингиз кўриб турибсиз, қаерда партия ва совет раҳбарлари ўз бурчи ва жаовобгарлигига лоқайд бўлса, вазиятни яхши билмаса, ўша жойларда тўлолон бўлаяпти. Ахир Фарғонадаги, Кавказдаги, Дўшанбедаги воқеаларда қандадан-қанча бегуноқ одамлар ҳалок бўлди, қанча ёшларнинг ҳаёти, тақдирини қилларини бўлди, қанчаси қамоққа олинди. Уларнинг хонадонлари, оилалари-чи? Биз доимо мана шу ҳақда ўйлашимиз керак.

Айна бир марта тақорлаб айтмакчи, сиёсий, маънавий бурчимиздан ташқари, энг аввало оталик бурчимизни ўйласак, фарзандларимизнинг тақдирини ўз мафсаатлари йўлида қўриб қўриётганларга бедарқ қараб туришимиз керакми?

Туртинчидан, республиканинг келажакини ўйлаган ҳар бир киши энг аввало эртанги кунда шу ҳаётини бошқарадиган ёшларимиз тақдирини ўйлаши керак. Шунинг учун ҳар бир депутат, ҳар бир раҳбар, бугун жамоатнинг олдига тушаман деб турган ҳар бир кишининг қилаётган ишлари, босаётган қадами айна шу мақсадга қанчалик мослиги билан баҳоланади.

Тўғрисики айтиш керак, Ўртоқлар! Сўнгги йилларда биз бу муҳим вазифани унуттиб қўйдик. Ёш авлод тарбияси билан боғлиқ ишлар — ўқув жараёни бўлиши, маданият ва санъат бўлиши, жисмоний тарбия бўлиши — ҳаммасига қолган-қутган маблағлар сарфланди. Бу арақимизга қолган-қутган маблағлар ҳам халқ ҳўжалигининг бошқа соҳаларини билан солиштирганимизда доим энг охирида акротилади. Кимданим бугунги ёшларимиз фалон бўлиб кетди, фистон бўлиб кетди дейдиган бўлса, энг аввало ўзиндан хафя бўлиши, ўзини айбалиши керак. Экканлигини ола-салқ, деб бежиз айтмайди халқимиз.

Шу билан бир қаторда жуда муҳим бир гапни ҳам айтмоқчиман. Минг раҳмат ўз фарзандларини халқ ва жамоият манфаати йўлида асл инсонийлик йўлида тарбия қилаётган ота-оналарга, ветеранларга! Уларнинг меҳнати билан юртимиз ёшлари халқимизнинг қадимий урф-одатларини, одоб-ахлоқини, катталарга ҳўрмат, кичикларга гамҳўрлик, биронинг оғирини енгил қилиш каби астойиб ҳислатларини давом эттириштилар. Бу менинг шахсий фикрим, ўртоқлар! Бошқа жойларга солиштирмайлик, лекин бизнинг ёшларимиз, кўз теғмасин, яхши. Мана шу бебаҳо бойлигимизни саклаб қолиш, ёшларимиз тарбияси учун, уларнинг бахтли, тўқин, қизилари ҳаёти учун ҳеч нарсани аямаслигимиз керак.

Ёш авлод тарбияси ҳақида гапирганда эиьллариимизнинг ўрни алоҳида эканлигини эътиборга олиш керак. Қайси раҳбар, қайси амалдор ўз бурчини тўқмоқчи бўлса, у эиьллариимиз билан орасини бузди. Тарихда ҳам, ҳозирги кунларда ҳам бунинг мисол йўқ. Катта-кичик барча амалдорлар кўзларини каттароқ очиб, эиьланинг кийим-кечакка қарашини ўзларига шараф деб

билмоқлари керак. Ҳаммага аён: баъзан бир оғиз ширин сўз, қўллаб-қувватлаш ижодкорни жуда катта ишларга илҳомлантириши мумкин.

Ёшларини замонавий фантехниканинг, умуман илмфаннинг ютуқларидан баҳраманд қилмасдан туриб, уларга юқори малакали ихтисос аэгалари бўлиб етишишга шароит туғдирмай туриб, биз республикамиз халқ ҳўжалигини, саноат ишлаб чиқариши соҳаларини тўқдан ўзларига оғайимиз. Бунинг ҳам дора ёттиш керак. Чунки ишчиллик, маош камлиги, мутахассислар етишмаслиги ва бошқа кўп етишмовчиликлар айна шундан деб ўйлаётганмиз. Бу кетидида биз учун юртимизнинг социал-иқтисодий ва миллий ривожлантиришдек муҳим вазифани теорик амалга ошириш жуда қийин бўлади. Демак, халқ сайлаб қўйган депутатларнинг биринчи галдаги вазифаларидан бири — ёшларимиз тарбияси миллий сиёсатини, ҳаракат дастурини ишлаб чиқиш масаласидир. Бунга халқ маорифи системасини тўқдан ўзгартириш, болалар боғчалари, мактаблар, ҳўнар-техника билим юртлири, техникумлар, олий ўқув масканлари моддий-техника базасини мустаҳкамлаш, махсус мактаб-интернатларни кўпайтириш каби қўлгина мураккаб вазифалар киряди. Ёшлар тарбияси билан бевосит ушгул бўлади. Ўз умрини шу муқаддас ишга бағишлаган ўқитувчиларимизга эътибор ҳақида эса гапириб ўтирмасан ҳам бўлади, деб ўйлайман. Биз хали уларга чинакам гамҳўрлик кўрсатаётганимиз йўқ. Бу масалани ҳам чуқур ўйлаш керак.

Айна бир нарсани билар ҳеч қачон эсимиздан чиқармаслигимиз керак: истеъдодли ёшларга шароит яратиш. Яқинда биз Марказиомда мамлакатимизнинг энг яхши билим марказларига докторантурага ўқишга юборилаётган ёшларнинг биринчи гуруҳини билан учрашув ўтказилди. Бу иш учун ҳар қандай маблағ, ҳатто валюта ҳам амаллигини айтиди.

Айна бир оғиз сўз ёшларимизни ҳарбий-ватанпарварлик руҳида тарбиялаш ҳақида. Республикаимиз областлари ижроия комитетлари кўпгина ҳарбий округлар билан шартомалар тузиб, ўша жойларда хизмат қилаётган фарзандларимизнинг ҳаётини хабардор бўлиб туриш, уларга етарли шароитлар яратиш чора-тадбирларини кўрмоқдалар. Бу соҳадати энг долзарб масалалардан яна бири — қўрилик бағълонларида хизмат қилаётган ёшларимизнинг оғирини енгил қилишдир. У ерларда ишлар, сиёсий тарбиявий ишлар ниҳоятда паст даражада эканлигини биламиз. Бизнинг муҳокама учун тақлифимиз шундай: агар қўрилик бағълонларидан хизмат қилиш керак бўлса, ўзимизда жуда бўлмаса ўрта Осиё миқёсида ҳам қўрилик қўш. Шу ерда хизмат қилишимиз.

Бунақа қарор кўчликлик ота-оналарнинг талабига жаовоб беради деб ўйлайман. Ёшларини ахлоқий ва жисмоний жиҳатдан соғлом тарбия қилишда, чиниқтиришда Афғонистондан қайтган байналмиладлик аскарларимиз қилаётган ишлар катта аҳамиятга эга. Минг раҳмат уларга шунақа хизматлари учун.

Бешинчидан, қайта қўришни мураккаб имтиҳонларни нафақат ҳар бир кишининг, бутун-бутун халқларнинг сиёсий-маънавий хислатларини, уларнинг бутлигини ҳам синовдан ўтказмоқда.

Ўзбек халқини қадимдан меҳмондўст, очикқўнғил, жон қўшин, пок ниятли халқ сифатида билишди. Миллатлараро муносабатларини ривожлантиришда биз ўз халқига ҳўрмат билан бир қаторда бошқа миллат ва халқларга нисбатан ҳам чуқур ҳўрмат-эътибор, яхши қўлиничлик ва уларнинг ҳам миллий гурурлари борлигини ҳисобга олиб, ҳаракат қилишимиз керак. Миллий ағналар халқининг энг нозин, энг ҳўрматталаб фазилатларидир.

Афсуски, кетдан келган баъзи бир одамлар айна шу нарсга билан ҳисоблашмаган пайтлар бўлди. Қатто ўзининг билан қўриққан ағналар кўзларини каттароқ очиб, эиьланинг кийим-кечакка қарашини ўзларига шараф деб

қолган, қўча атрофига паллапартиш, ҳар хил дараклар экилган, уларнинг кўпи кўриб-чириб етибди. Қўча атрофини қачон ўрганишаркан?

Ҳ. АЛИҚУЛОВ

Яқинда Адабиётчилар уйида Таржима адабиёти ва адабий алоқа бўлими марказининг йиллик ҳисоботини тақдим қилди. Унинг асосий қисмида Ўзбекистонда адабиётчиларнинг ишлари ҳақида муҳим маълумотлар берилган.

Будий сўз санъати тарқиқийнинг ўзаро алоқаси ва таржима адабиётига тасаввур қилиш қийин. Шундай экан, ўтган йили қарошларимиз билан ҳамкорлигимиз қандайдек келиб чиқди, таржима асарлар адабиётининг юксалишига ҳисса бўлиб қўшилдики! Бу борада марказ фаолияти талаб даражасиданда. Ингилда шу муассалар хусусида сўз юритилди.

1989 йил таржима асарларига бой бўлди. Ушбу йил таржима адабиётига ўғирилди. — деди насарий асарлар таржимаси ҳақида доқда қилган адабиётшунос Қуддус Азизов. — Шуллар орасида Ч. Айтматовнинг «Қиёмат», В. Распутиннинг «Енгин» (И. Гафуров), Я. Рейнисининг «Олтин тулпар» (Ж. Камол), Ж. Свифтининг «Гароиб савҳатлар» (В. Рўзиматов, Х. Даврон), А. Ивановнинг «Мангу давлат» (Х. Тўрабеков), А. Конон-Долиннинг «Шерлок Холмс ҳақида ҳикоялар» (коллектив) сингари асарлар муваффақиятли таржима қилинган. Таржимоналар асарлар рўҳига кирди олганлар. Лекин ҳамма асар таржималарида ҳам ана шундай етуқлик намоён бўлган дейиш қийин. Яхши асарлар билан бирга ўртамана асарлар ҳам таржима қилинмоқда.

Қардош жумҳуриятлар адабиётларини эса эътибордан четда қолдирялмики. Туркий халқлар адабиётларини яхши билмайсиз. Халқимиз тарих ҳақида Бертелс, Бертольд, Юдахин каби ижодкорларнинг

ЙИЛЛИК ИЖОДИЙ ҲИСОБОТЛАР

ТАЛАБ ЯНГИ, ИЖРО-ЧИ?

асарлари ҳам тилимига ўғирилмаган. Туркий халқлар классик адабиёти ҳам ўз наъбини кутиб ётди. Келаси йилни ЮНЕСКО Амир Темур йиллиги деб эълон қилмоқда экан. У ҳақида чет элларда кўпга асарлар яратилган. Хўш, бизда-чи! Жуда бўлмаса, бошқаларнинг у ҳақида ёзган асарларини таржима қилайлик.

Ўтган йили ўзбек тилидан рус тилига Н. Қобул, Н. Фозилов, Ж. Абдуллоҳонов, Ш. Холмиров, Э. Азаматовнинг асарлари ўғирилди. Чўлпоннинг «Кеча ва кундуз» романи ҳам ўзбек тилига ўғирилди. — деди насарий асарлар таржимаси ҳақида доқда қилган адабиётшунос Қуддус Азизов. — Шуллар орасида Ч. Айтматовнинг «Қиёмат», В. Распутиннинг «Енгин» (И. Гафуров), Я. Рейнисининг «Олтин тулпар» (Ж. Камол), Ж. Свифтининг «Гароиб савҳатлар» (В. Рўзиматов, Х. Даврон), А. Ивановнинг «Мангу давлат» (Х. Тўрабеков), А. Конон-Долиннинг «Шерлок Холмс ҳақида ҳикоялар» (коллектив) сингари асарлар муваффақиятли таржима қилинган. Таржимоналар асарлар рўҳига кирди олганлар. Лекин ҳамма асар таржималарида ҳам ана шундай етуқлик намоён бўлган дейиш қийин. Яхши асарлар билан бирга ўртамана асарлар ҳам таржима қилинмоқда.

Шер ва Сулаймон Раҳмон таржималарида эълон қилинди. Лекин афсуски, бу таржималар ҳақида таржимашунослар шундай ёзди: «Бир қанча таржимоналарнинг йўқлиги бу таржималарнинг асарини аср хусусида ўғирилганини ҳаққонан аъло ҳолатда қолдирди. Ўтган йили яна Садулла Аҳмад А. Пушкиннинг «Моцарт ва Сальери» фоножисига, Тоҳир Қўҳор Абдуллоҳовнинг «Китоб ал-огоний» («Оҳангар китоби»)га, Сирийддин Саидов А. Вознесенскийнинг «Хандак. Мазъаный суд» поэмасига қўл ўрди.

— Кейинги уч-тўрт йил ичида шеърини қандайдир икки-учта ижтимоий воқеа аъло ҳолатда янгилик қолди, натижада ҳақиқий шеърлар кам пайдо бўлмоқда. Лекин адабиётдаги бу кемтиник шеър таржималар тарқатилмоқда, — деди шеър таржималари бўлимида доқда қилган шoir Тилак Жўра. — Ж. Камол таржимасидagi Рушай рубоиларига, Г. Нуруллоевнинг А. Аҳмадовдан ўғирган шеърларига, А. Шерининг Хейнедан, Ш. Раҳмон ва Х. Исмоилнинг Г. Лоркедан, И. Шиблековнинг О. Аннадурдиевдан (оригиналдан) қилган таржималар бадий юксалиши билан ажралиб туради. Насим Раҳмоннинг таржимасидagi «Ўгузнома ёки Узкуч ҳокима ҳақида достон» ҳам маънавий ҳаётимизда катта воқеадир. Шу билан бирга миллий адабиётимиз намуналари бошқа тилларга ҳам ўғирилиши керак. Афсуски, бу соҳада қили-

нётган ишлар кам. Таржимашунослик иш ҳам оқсаб қолмоқда.

Йиллик ҳисоб бўйича муҳим таржима адабиётшунос олим Насимиддин Комилов бошлаб берди.

— Ҳар йили таржима соҳасида аълолик яхшилаш бора-бора таржима асарларини нашр қилганидан бирор журнал ташкил этиш, таржимашуносларга эътиборни қўявериш, таржима ишнинг марказлаштириш ҳақида тақлифлар айтилади. Лекин буларнинг ҳаммаси қонғозда қолиб кетади, яъни йили талаблар эскича асосда ижро қилинади. Нашрётлар ҳоҳлаган асарини таржима қилиб чиқаради.

Адабий асарларимизни мустақимлашганимиз, биринчи гада қардош туркий халқлар билан ҳамкорлигини доимий равишда амалга оширишимиз керак, — деди ўз сўзида таржимон Ваҳоб Рўзиматов. — Таржима асарлар борасида ҳам марказнинг йиллик ҳисоботлари бўлиши шарт. Шунда тўғри келган асарлар эмас, яхши асарлар танлаб таржималарга ўғириладиган бўлади.

Таржимашунос олимлар Нинель Владимировна сўзасўз таржимага эътиборни қўявериш, классик асарлар таржималари хусусида, Зухриддин Исомиддинов таржимашунослик муаммолари, Муҳаммад Холбеков ўзбек ҳақида Г. Лоркедан, И. Шиблековнинг О. Аннадурдиевдан (оригиналдан) қилган таржималар бадий юксалиши билан ажралиб туради. Насим Раҳмоннинг таржимасидagi «Ўгузнома ёки Узкуч ҳокима ҳақида достон» ҳам маънавий ҳаётимизда катта воқеадир. Шу билан бирга миллий адабиётимиз намуналари бошқа тилларга ҳам ўғирилиши керак. Афсуски, бу соҳада қили-

Яқинда жумҳуриятимизда Саудия Арабистоннинг тавааллари бўлиши юртдошларимиз — Фаизулло Марғилоний ва Абдулқодир Муҳаммад Акбар меҳмон бўлишди. Сафар илтиҳосида улар билан Ўзбекистон «Ватан» жамаияти матбуот ва ахборот бўлими мудири Аҳмадидин Лўқматов суҳбатда бўлди.

— Ҳар ижодкорнинг ҳам Ўзбекистонда биринчи дафъа бўлишининг, илк таассуротларининг қандай?

Фаизулло Марғилоний: — Биласизми, мен бундан 57 йил муқаддам, ҳали эсимни таниб-танимай, амакиларим билан Афғонистонга, ундан Саудия Арабистонига бориб қолганман. Ҳозирда оллоҳта шуқуриим, турмушим яхши, ували-жували бўлганман, набиралардан 36 та. Лекин мен учун энг азиз жой қандай бўлиб қолган. Ахир қилбоғим ҳамда волдидимнинг бир синим тулпарларини шу ердан олиб келганман. Мен Ватан деб кўз очган жойим ҳам шу ер. Шунинг учун ҳам ойна юртимдан олган таассуротим бениҳоя.

Абдулқодир Муҳаммад Акбар: — Фаизулло акам-ку, бу ердан кетганларнинг ас-эс билалар. Мен бўлсам, қўлдаги чақалоқ эканман. Бунга ҳам 60 йилдан ошди. Лекин яшаб турган жойимизда гоҳо сув бўлмай қолган пайтларда марҳум падарим Акбар маҳсум: «Э, бизнинг ватандаги сувларини айтмай-сизми? Шайлар оқувчи анҳорлар, сермева боғлари, сайроқи кушлари бор. Юртимиз жаннатнинг бир парчаси», деб эдилар. Мен бу афсонавий жаннат ҳақида ҳозирги кунга қадар ўйлаб келдим. Ҳақиқатом олдиде айтиш керакики, қилбоғим тўғри айтган эканлар. Туғилган жойим Андиқоннинг Қўргонтепа ноҳиясига бор-

ДИЙДОР

диз, Андиқон, Наманган, Марғилон ва бошқа шаҳарларда бўлди. Ҳазимиз излаган, бизларга ёндашган маҳсулот ва молларни кўрдик. Савдо-сотий қилиш учун имконият мавжудлигига қаноат ҳосил қилдик.

Ф. М.: — Аввало, қариндош-уруғларини топиб, дийдор қилиш орасида бўлишимизга қарамай, бизнинг касбимиз тижорат бўлган учун юртимиз билан савдо-сотий қилишнинг мақсад қилганимиз. Шундайми, Абдулқодир жанобларини!

М. А.: — Худди шундай, Фаизуллохон ака. Чунки биз тоғлар турли мамлакатлардан мол олиамиз. Сармоламиз бошқа жойларда қолиб кетади. Агар ўша сармоламиз ўз юртимизга олиб келиб, бу ердан ўз эҳтиёжизига яраша мол олаек ва бу ерга

М. А.: — Худди шундай, Фаизуллохон ака. Чунки биз тоғлар турли мамлакатлардан мол олиамиз. Сармоламиз бошқа жойларда қолиб кетади. Агар ўша сармоламиз ўз юртимизга олиб келиб, бу ердан ўз эҳтиёжизига яраша мол олаек ва бу ерга

қўламини ҳақида хоржидеги юртдошларга айтгудек бўлса, улар ишонмаслиги табиий. Агар ўз қўлими билан бу ўзгаришларни қўрмаганимизда, биз ҳам ишонмаган бўлардик.

Ф. М.: — Халқимизда «Эгри ўтириб, тўғри сўзла», деган гап бор. Бу ердаги эриқлик унча-муңча ислом мамлакатиде йўқ. Ким билан гаплашаманг, иншоолмо, турмушимиз, эриқлигимиз янада зиёда бўлади, деб умид билдиридилар. Бугунги кунда ана шундай ҳаётга қабуллат пайдо бўлади.

— Ишон эмай тўғридан бир нарсани бон, унинг оти дийдор. Сафар давомида қариндошлар билан қўриши?

Ф. М.: — Қариндошлар билан қўриши, дийдорлашди. Менинг Марғилон шаҳрида, Фаргона вилоятининг Базоғи қишлоғида бир талай қариндошларим холам. Амакиларимнинг ўғил ва қизлари умр йўлдошимнинг анчагина қариндошлари билан қўришидик. Мўҳим, ойна-ориннинг қабрини зиёрат қилиш бахтига муяссар бўлдим.

М. А.: — Қўлимда амакимининг биргина суратлари бор эди. «Ватан» жамаияти ва унинг вилоятлардаги шўбалари ёрдамида амакиваччаларим, амакиваччаларим ва марҳума волидам тарафидан бўлган қариндошларимни топиш шарафига муяссар бўлдим. Бундан ниҳоятда хурсандимиз.

СУРАТДА: Абдулқодир Муҳаммад Акбар (ўнгда) ва Фаизулло Марғилоний

ТАРАҚҚИЁТ ЖАРЧИСИ, ЭДИ

Салқем ўн беш йилдирки, Ливанда граждандар уруши тўғрисида беғуно одамларнинг қони тўкиляпти. Қиргин-барот ҳеч қачон аяматтир. Қурбонлар орасида минг-минглаб одади граждандар, ҳарбий саркардалар ва тараққийлар адиблар ҳам бор. Хусайн Муравва ана шулардан бири эди. Агар ҳаёт бўлганда, шу кеча-кундузда у 80 ёшга тўларди.

У Осиё ва Африка ёзувчилари ҳаётининг кўзга қўрилган намоёндаларидан эди. Араб дунёсида реализм мактаби адабий танқидга асос солган, миллий адабий ва фалсафий меросини марказга суллар асосида тақдир этишни биринчи бўлиб бошлаб берганди. Ливан ёзувчилари уюшмасини, араб ёзувчилари ва адабиётчилари ялғи уюшмасини, Ливан — Совет дўстлиги ва қатор халқларо ташкилотларни тузишда фаол қатнашганди.

Хусайн Муравва 1948 йил Ироқ халқининг инглиз мустақимлашчиларига ва реакцион сохта интиқозга қарши қурал-шарҳ ўз ижоди билан фаол иштирок этди. Ливанга қайтган, империализмга ва Исроил эгрессиясига қарши курашди. Халқини ижтимоий тараққийга ундади. Уни жаҳон аъли Ливан Коммунистик партияси Марказий Комитетининг аъзоси, тинчлик тарафдорлари Ливан комитетининг ижтимоий-сиёсий, адабий «Ат-Тарик» («Йўл») журналнинг (1966-1987) бош муҳаррири сифатида ҳам жуда яхши биларди...

1987 йил 17 февраль кунни тараққийлар араб халқи оғир жудаликни уради. Фаинилар Хусайн Муравванинг уйига тунда газданларча бостириқ қиришди. Қулгоғи ортига тўпачча тираб ўк узишди. Машум хабар бир зумда дунёнинг ҳамма чеккасига тарқиди. Ливанга турли мамлакатлардан ҳамдардик изхор этилган тазияномалар кела бошладди.

Уша кезларда араб эиёдилари «Агар душманларимиз бизни демократияни ва эиёдилар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш йўлини эритиб турадиган ақл нуридан маҳрум қилдик деб ўйлалар, каттиқ инглишдилар», деган шор билан чиқдилар. Газеталар Муравванинг илмий-тадқиқотларини янгидан нашр қилдилар. У тўғрисида янги китоблар пайдо бўлди.

Араб жамоатчилигининг қарорига кўра, Хусайн Муравванинг хотираси абадийлаштирилди. «Араб эиёдилари кунин» тазис этиди. Бу кун эиёдилликда бутун араб эиёдиларини ва уларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш кунин ҳисобланади.

Х. Муравванинг ҳаёти ва ижодий фаолияти ҳақида гап борганда, унинг ижтимоий қарарлигига ҳам алоҳида тўхталиш жоиз. Маълумки, сўнги йилларда араб дунёсида ислом мафкураси билан бирга марказча гоғларини ҳам ўрганиш ҳақида табиқ эиёти кенг туш олди. Исом муаммолари аълофида кўтарилаётган шов-шувлар мусулмон мамлакатлари халқларининг фаоллигини ошириб, сиёсий ва иқтисодий мустақиллик учун, айна вақтда буржуа маданияти ва ахлоқининг еиуривич тазиян қарши, биринчи кўраш кураш туғйусини алағалатиб юборди. Бу мафкуравий курашда ижтимоий тараққийни ва илгор гоғларини тарғиб қиллаётган араб марксист-факил-суфларининг ишлари айнакка диққатга сезоварди. Уларнинг йўлбошчиси Хусайн Муравва ислом билан боғлиқ кўлгина муаммоларини ҳал этишга кўмалашди, халқке маърифат жарчиси сифатида танилди. Бу борада унинг қўйидаги

сўзлари катта аҳамиятга эгадир: «Ҳозирги замон фикрининг асосий муаммолари уларнинг мафкуравий асосларини ҳисобга олмасдан туриб еиёб бўлмайди. Модомки, араб буржуа фикри араб миллий озолиқ ҳаётини содиб бўлётган сифат ва инқилобий узғаришлар шариҳида бу муамма (фалсафий мерос кўзде тутиляпти — Г. Қ.И), юқорида айтиганимиздек, мафкуравий қарарларини ҳисобга олган ҳолда еиётиша интиляётган экан, араб инқилобий фикри учун ҳам муаммолари ўз инқилобий мафкура сарига асосланиб ҳал этиш вақти етиди. Бу ижтимоий сифлар ва турғулар мафкура саридир. У ўнг реакцион буржуа позициясига қарши. Бўлган логардир» («Мусулмон-араб фалсафасида материалистик фикрлар», Байрут, 1-киши, 32-бет, 1987 й.).

Х. Муравва гоғларига қарама-қарши ўлароқ империализм ва маҳаллий реакция куларни мамлакат ичидеги турли миллатларни (Ливан кўлмиллатли давлат бўлиб, унда араблар, қурдалар, черкаслар, туқлар яшашди) ва турли диний эиётиқдаги (аҳолининг ярми христиан, қолгани мусулмон динида) одамларни бир-бирига гижитлаб, улар орасида низо қилиришга жон-жаҳди билан интиляшти. Турли диний эиётиқда маңсуб оимме эсе бундай итилофларнинг рад этиб, ўларини эгона араб миллатига тегишли эканликларини таъкидламоқдалар.

Илгор фалсафий фикр тараққийнинг тарихини кўн билан тақдир этган, бу соҳада илмий жароани бошлаб бооган Хусайн Муравванинг «Мусулмон — араб фалсафасида материалистик фикрлар» (Байрут, 1978-79 й.) номли икки жишли асар араб оламни маънавий ҳаётида катта воқеа сифатида кутиб олинди. Асар ўн йил мобайнида беш марта қайта нашр этилганини фикримизнинг яққол далилидир. Бу асар ўрта аср мусулмон-араб фалсафий меросини тасолимлаётганларга, бу мерос «исломий» бўгани учун ҳеч қандай материалистик асосга эга эмас, ҳар қандай материалистик таълимот арабларга «ёт усурларди», деб тақдир этишларга қарши дестурилар амаллар.

Хусайн Муравва илмий тадқиқотларда ўрта асиёлик олимлар Фарабий ва Ибн Сино фалсафий тадаққурига ҳам тўхталиб ўтган. Шу тариқа Гаиб олимларининг Фарабий тазис этиди. Бу кун эиёдилликда бутун араб эиёдиларини ва уларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш кунин ҳисобланади.

Х. Муравванинг ҳаёти ва ижодий фаолияти ҳақида гап борганда, унинг ижтимоий қарарлигига ҳам алоҳида тўхталиш жоиз. Маълумки, сўнги йилларда араб дунёсида ислом мафкураси билан бирга марказча гоғларини ҳам ўрганиш ҳақида табиқ эиёти кенг туш олди. Исом муаммолари аълофида кўтарилаётган шов-шувлар мусулмон мамлакатлари халқларининг фаоллигини ошириб, сиёсий ва иқтисодий мустақиллик учун, айна вақтда буржуа маданияти ва ахлоқининг еиуривич тазиян қарши, биринчи кўраш кураш туғйусини алағалатиб юборди. Бу мафкуравий курашда ижтимоий тараққийни ва илгор гоғларини тарғиб қиллаётган араб марксист-факил-суфларининг ишлари айнакка диққатга сезоварди. Уларнинг йўлбошчиси Хусайн Муравва ислом билан боғлиқ кўлгина муаммоларини ҳал этишга кўмалашди, халқке маърифат жарчиси сифатида танилди. Бу борада унинг қўйидаги

Ўзбекистон ёзувчилар уюшмаси Адабиётчилар уйида бўлиб ўтган драматургия кенгашининг йиллик ҳисоботини ингилда асосан яқинда бўлиб ўтган республика театрларининг иккинчи фестивали якунлари ҳақида сўз борди.

Ингилда ошган Ўзбекистон ёзувчилар уюшмаси котиби Тоҳир Малик ингилдаги драматургиянинг бугунги ҳолати ва жумҳурият театрларини кечётган ўзгариш ва янгилашлар, улар олдиде турган муаммолар ҳақида очқича гаплашиб олишга чакриди.

Маърузачи санъатшунос Насима Зоҳидова театрларимизда юз берган тағлиқ тобора чуқурлашиб бораётганлиги,

ИСТИҚБОЛГА ИШОН

Йилдан-йилга янги-янги муаммолар пайдо бўлганлиги ҳақида гапире туриб, драматургия ва театр санъатини миллий руҳ ва бўёқларини теъроқ қайта жонлантириш лозимлигини таъкидлади. Ўтган йили Ўзбек давлат «Еш гардия» театрида сахналаштирилган «Паранжи сирларини», Қарши «Мулоқот» театр студиясининг «Заҳарли ҳаёт ёхуд ишқ қурбонлари» спектакллари томошбинларда яхши таассурот қолдирганлиги алоҳида тилга олинди. Маърузачи

Музокараларда сўзга чиққан Жамол Камол, Муҳсин Қодиров, Сайф Жалил, Шукрулло, Мамажон Раҳмон, Олимжон Салимов, Ҳафиз Абдураманов, Жўра Маҳмудов, Очил Тоғоев, Машраб Бобоев, Омон Шарипов ва бошқалар драматургия, театр ва кино санъатининг келгуси истиқбол фақат миллий эаминга қайтиши, халқимизнинг чуқур ва бой маънавий меросини қайта идрок этишда эканлигини, шу билан халқ тафаккури ва маънавийнинг бойитишга хизмат

чи Фарҳод Мусянонов кино ва теледраматургия муаммолари тўғрисида ахборот берди.

Музокараларда сўзга чиққан Жамол Камол, Муҳсин Қодиров, Сайф Жалил, Шукрулло, Мамажон Раҳмон, Олимжон Салимов, Ҳафиз Абдураманов, Жўра Маҳмудов, Очил Тоғоев, Машраб Бобоев, Омон Шарипов ва бошқалар драматургия, театр ва кино санъатининг келгуси истиқбол фақат миллий эаминга қайтиши, халқимизнинг чуқур ва бой маънавий меросини қайта идрок этишда эканлигини, шу билан халқ тафаккури ва маънавийнинг бойитишга хизмат

қилганидан асарлар яратиш заруриги ҳақида гапирдилар. Айниқса, ушунинг йиллик ҳисоботингилариде «Эз-бекфильм» ижодкорлари, киношунослар мулоқо широк эиётилядилари, умуман ижодий уюмлар ўртасида мустақим алоқалар йўқлиги таъассуф билан тилга олинди. Ингилда драматургия, кино, театр санъати тўғрисида

Мақсадинингиз суфар натижасида бирон битимга келдингизларми?

М. А.: — Биз Тошкент, Самарқанд, Бухоро, Фарғона

сўзлари катта аҳамиятга эгадир: «Ҳозирги замон фикрининг асосий муаммолари уларнинг мафкуравий асосларини ҳисобга олмасдан туриб еиёб бўлмайди. Модомки, араб буржуа фикри араб миллий озолиқ ҳаётини содиб бўлётган сифат ва инқилобий узғаришлар шариҳида бу муамма (фалсафий мерос кўзде тутиляпти — Г. Қ.И), юқорида айтиганимиздек, мафкуравий қарарларини ҳисобга олган ҳолда еиётиша интиляётган экан, араб инқилобий фикри учун ҳам муаммолари ўз инқилобий мафкура сарига асосланиб ҳал этиш вақти етиди. Бу ижтимоий сифлар ва турғулар мафкура саридир. У ўнг реакцион буржуа позициясига қарши. Бўлган логардир» («Мусулмон-араб фалсафасида материалистик фикрлар», Байрут, 1-киши, 32-бет, 1987 й.).

Х. Муравва гоғларига қарама-қарши ўлароқ империализм ва маҳаллий реакция куларни мамлакат ичидеги турли миллатларни (Ливан кўлмиллатли давлат бўлиб, унда араблар, қурдалар, черкаслар, туқлар яшашди) ва турли диний эиётиқдаги (аҳолининг ярми христиан, қолгани мусулмон динида) одамларни бир-бирига гижитлаб, улар орасида низо қилиришга жон-жаҳди билан интиляшти. Турли диний эиётиқда маңсуб оимме эсе бундай итилофларнинг рад этиб, ўларини эгона араб миллатига тегишли эканликларини таъкидламоқдалар.

Илгор фалсафий фикр тараққийнинг тарихини кўн билан тақдир этган, бу соҳада илмий жароани бошлаб бооган Хусайн Муравванинг «Мусулмон — араб фалсафасида материалистик фикрлар» (Байрут, 1978-79 й.) номли икки жишли асар араб оламни маънавий ҳаётида катта воқеа сифатида кутиб олинди. Асар ўн йил мобайнида беш марта қайта нашр этилганини фикримизнинг яққол далилидир. Бу асар ўрта аср мусулмон-араб фалсафий меросини тасолимлаётганларга, бу мерос «исломий» бўгани учун ҳеч қандай материалистик асосга эга эмас, ҳар қандай материалистик таълимот арабларга «ёт усурларди», деб тақдир этишларга қарши дестурилар амаллар.

Хусайн Муравва илмий тадқиқотларда ўрта асиёлик олимлар Фарабий ва Ибн Сино фалсафий тадаққурига ҳам тўхталиб ўтган. Шу тариқа Гаиб олимларининг Фарабий тазис этиди. Бу кун эиёдилликда бутун араб эиёдиларини ва уларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш кунин ҳисобланади.

Х. Муравванинг ҳаёти ва ижодий фаолияти ҳақида гап борганда, унинг ижтимоий қарарлигига ҳам алоҳида тўхталиш жоиз. Маълумки, сўнги йилларда араб дунёсида ислом мафкураси билан бирга марказча гоғларини ҳам ўрганиш ҳақида табиқ эиёти кенг туш олди. Исом муаммолари аълофида кўтарилаётган шов-шувлар мусулмон мамлакатлари халқларининг фаоллигини ошириб, сиёсий ва иқтисодий мустақиллик учун, айна вақтда буржуа маданияти ва ахлоқининг еиуривич тазиян қарши, биринчи кўраш кураш туғйусини алағалатиб юборди. Бу мафкуравий курашда ижтимоий тараққийни ва илгор гоғларини тарғиб қиллаётган араб марксист-факил-суфларининг ишлари айнакка диққатга сезоварди. Уларнинг йўлбошчиси Хусайн Муравва ислом билан боғлиқ кўлгина муаммоларини ҳал этишга кўмалашди, халқке маърифат жарчиси сифатида танилди. Бу борада унинг қўйидаги

САМАРҚАНД БЕРГАН ИЛҲОМ

лар, Урта Осиё халқлари ҳаёти маърузида расм ва эътилоф. Урушининг даҳшатли ниҳоятда ҳаққоний тасвирланган, ашурушин қон, тер ва кўз ёшларини рўй-роқ ифодалаган расмлари уни бутун жаҳонга машҳур қилди. Шунга қарамай, Урта Осиё расмларида катта таассурот қолдирди. Мозийни тасвирловчи расмлар тарихининг ўчмас саҳифаларини тўлдирди туркуви ўзига хос рангини қиссалардир («Темир дарвозаси», «Гўри Амир» ва бошқалар). Айниқса, расмининг халқ ҳаёти ва урф-одатини эс эттирган «Туркистон туркумига кирган асарлари қизиқиш уйғотади. У. В. Ставога шундай деб ўзганди: «Урта Осиёдек бу мамлакатда либос расмлари учун етарли эсе бўлса-да, амамо мен кишин билан нисбатан кам шугуллидим».

Туркумининг энг йирик асарини — «Самарқанд зиндонидир. Даҳшатли зиндоннинг ички томонини тасвирларкан, расмом уни қолоритли кишилар билан тўлдирган. Қўлгина кишиларнинг эътидолари ҳам сакланиб қолган. Жумладан, «Ўзбек боласи», «Ёркендик қушқар», «Лўли» қабилар шулар сирасига кирди.

Туркистон бўйлаб қилган иккинчи савҳатига расмом ўлканни кўп марта кезиб чиқди. Самарқанда бир неча ҳафта яшарди. Айни ўша пайтда у шаҳарнинг «кўра олган». Қўлгина асарлар унинг ўша савҳатига тегишли «Самарқанддаги кириш дарвозаси», «Сародин қабиласи», «Шоқи эиёдил мақбараси», «Самарқандда», «Самарқанд Регистон маъдонидеги Шерлок мадрасаси», мезморчилик мотивларига ўнлаб эътилоф. Шунингдек, ўнлаб шакр ҳаёти лавҳалари ҳам жалб этган: «Самарқанд гадоларини», «Самарқанддаги бош кўча», «Наша дўноқидеги сибсатчилар», «Хайр сўраётган дөрвешлар хиргошини». Берешан чекининг шарқона асарлари кейинчилик Урта Осиё ва Самарқанда мурожаат қилган

бошқа расмлар ижодида сезиларли таъсир кўрсатди.

XIX асрнинг охирида Туркистон ўлкисини ўлаштириш жадал туш олди. Урта Осиёни эилич ўрганишда олиқлар билан бир сафда Самарқанд мезморчилик ёдгорликларининг тақдорлармас қўриқини саклаб қолган расмолар ҳам (С. Дудин, П. Симаклов, В. Литвинов, Н. Покиркин) иштирок этидилар. Мазлум даражада уларнинг графикаси амалий эди — маънавлари амалий санъат ва этнография йўналишини ўзиде ифодаларди. Уша пайтлардаёқ ўлка санъати халқ санъати бўйича қоллекцияларни тўплаш бошлаб юборилди.

XIX асрнинг бошларида рус расмолари Самарқандга тез-тез савҳатлар уюштира бошладилар. Уларни Шарқ маданияти ўзига тортиди, миллий санъат, ҳалқ оғзаси ижоди, мезморчилик ёдгорликларини орқали Урта Осиё халқларининг миллий хусусиятини ўрганишга ҳаракат қилдилар. Самарқанда А. Бунур, Р. Зоммер ва С. Светославский ташри уларнинг ижодида ўзига хос аксини топди. 1990 йили Париждаги халқро қўргазмага тайёргарлик қилиш мақсадида келган К. А. Коровин Самарқанднинг маънуоти бўлиб қолганди. Унга Урта Осиё бўлими учун катта паннолар яратиш топширилган эди. Шаҳарнинг эртаска қилсагудек ҳаётига берилиб кетган К. Коровин бир қанча эътилоф эди ва шулар асосида ўзаро боғлиқ бўлмаган бешта катта паннолар иборат «Туркистон туркумининг юзига келтирди. Арқоқисида эзотик ҳаёт кўзга ташланиб турибди: савдогарлар бўдаси, ранг-баранг шарқ матолари, кўш етифтида қизайиб охиёдалар... Одатдан ташқари композиция Парижда кўргазмада катта муваффақият қозонди ва расмининг ўзини ҳам ҳайратда қолдирган Урта Осиёнинг эртаскагидек гузаллигини европаликлар

ҳис қила олиши учун имкон яратди. Расмининг бу асарларидан 1912 йили Москвадаги Болошовой театр сахнасида қўйилган «Қароқчи» балети декорация эскизларида ҳам фойдаланилган.

Қадимий Урта Осиё маданияти В. П. Кузнецовини ҳам ўзига ром этди. «Икки йил ўз асарлариде мен шу ўлканнинг табииати ва ҳаётини тасвирладим, — деб эъзади у ўз эсдаликлариде. — Уша ерда мен кўрган нарсалар қолорити янги ҳис-туйғу уйғотади ва борлиқни тасвирлашда янгича ёндашга ундайди. Чойхона. Ранг-баранг чопон киийишга, лўлага ёношланиб, қўч ичаётган одамлар, бу таъсирни кўзгудегадек акс эттирувчи ҳовуз суварли, чинорлар кишини ҳайратга солади. Мен растеларни аёқийб ганчкорлик билан ишланган бозорларга, ўзининг олтин-умрада рангли думини кўшда худди елпичдек ёзватган мағрур тўвсуларга мавжуд қушлар бозорига борардим, меза ва савзавотларга тўла саватлар, тилларанг ва буғдоғлар чекрали, чети бироз қисқиб бодом, чети одамлар, ҳайвонлар, дорбозлар — булар ҳаммаси маъж урарди, яшарди, қайнарди. «Эртаскаги Шарқни расмом шундай кўрди ва ўзининг Самарқанд туркумига кирган асарлариде шундай тасвирлади.

Биринчи жаҳон уруши бошлангани арафасида Самарқандга Сергей Лагол (С. С. Сергеевич) келди. Таъкиқ санъат мунажиди ва назариячиси аёқийб расмом ҳам эди. Унинг эътилофиде «

РАИСНИНГ ЖИЯНИ «Жигуды»нинг деразасидан бошини чиқариб...

Идоранинг олдда тумонат одам. Сураткашлар Дўлта билан Тайлоқнинг устига амбири...

Бир вайт идора олдидан махсус қуридан минбарга ўзим алик чоқди одам...

— Иўқ, пойга бўлса ҳалол бўлсин! — деб рад этдим. Чўтбөө менг кўндир олмаслигига кўзи етгач...

Карасам бўлмайдиған, ноилж кўндим. Хуллас, пойгачи чавандозни кўп-қўлашиб кутариб...

ТУРТИКИЛКЛАР Бу тубан тубанликдан ҳам жўшиб чиқар. Юмаланиб, судралаб, йўл тўсиб чиқар...

ДАВЛАТ ТИЛИ ВА ОДИЙ СОВЕТ ҚАЛАМПИРИ

«Литературная газета»нинг 9-сонда тошкентлик Ольга Крулевскийнинг «Қизил қалам»...

ЖУМА КУНЛАРИ ЧИҚАДИ БАҲОСИ 10 ТИНИН «ЛИТЕРАТУРА И ИСКУССТВО УЗБЕКИСТАНА»

ТУЯДА ПОЙГА

мас, кетаётувдик, шу олдиданги киночилар бирон ярамас қилиқ қилди-ку дейман...

Зўрға ётиб олиб қарасам, устида ҳеч ким йўқ, Тайлоқ бўйини чўзда, узоқдан оқари-и-иб...

Аммо яна фалокат уч берди, Эгар бўшаб, ўрқачдан сирғалиб, чавандоз билан бирга...

Х А. ЭНДИ ЮҚОРИДАГИЛАР биладидики мининг қўлидан нима иш келишини...

Хамма уни деса, уни сийласа, Ҳатто эрига ҳам келмаса малол.

Табат бир нима бермагач, қийин, Инглар у, сиқтар у — бари бир тийин. Иккинчи тийини орттирай, дея...

ЛУҚМА

Мана сизга, оддий совет қалампирдан чиққан хулоса. Олмабоққа ўғирликка тушган Афанди ушланиб қўлидан...

ЎЗБЕК ИСТОНИ АДАБИЁТИ ВА САЊБАТИ

рунча чўққаласа бўладими, Бай-бай-бай. Амаллаб Дўлтани кўндириб, остидан чавандозни...

Маррада катта қизил алвонга бир нималар ёзилган. Ногора, қарнай-сурнай десангиз...

Бугалтиримиз Чўтбөөнинг гапига қараганда япониялик чавандоз бугун «сенсаса» бўладиган иш қилибди...

Х А. ЭНДИ ЮҚОРИДАГИЛАР биладидики мининг қўлидан нима иш келишини...

Эҳ, қанийди, Ленин тирилиб келса... Биласизми, Шунда нима бўларди? — деган гап-сўзларини тез-тез эшитиб қоламиз...

«Замона зўриники», — дедилар менга. «Томоша кўриники», — дедилар менга. «Муҳаббат-чи? Шеръ-чи?» — сурадим қақшаб...

Бу майдалар улғайиб бўлмади катта, Е кичрайиб бўлмади ер билан битта. Ҳар қаерда юрар ўрмалаб тўп-тўп, Қадам босиб бўлмади ҳатто...

БОРДИЮ АГАР...

Мавзолейга яқинлашганларидики Сталин: — Устозим, Сталин ишларининг оташин курашчиси, ўртоқ Ленинни зўрбат қилман!

БОШ МУҲАРРИР АҲМАДЖОН МЕЛИБОВ. Тахрир ҳайъати: Ҳафиз АБДУСАМАТОВ, Усмон АЗИМОВ, Ҳамидулла АҚБАРОВ...

«ЭРКИНЛИК» СЎЗИНИНГ МАЪНОСИ

Одамлар шод тақдирлар олиб ташланганимиз, мамлакатда эркинлик даври бошланганимиз!

Одамлар шод тақдирлар олиб ташланганимиз, мамлакатда эркинлик даври бошланганимиз!

Бугалтиримиз Чўтбөөнинг гапига қараганда япониялик чавандоз бугун «сенсаса» бўладиган иш қилибди...

Х А. ЭНДИ ЮҚОРИДАГИЛАР биладидики мининг қўлидан нима иш келишини...

Эҳ, қанийди, Ленин тирилиб келса... Биласизми, Шунда нима бўларди? — деган гап-сўзларини тез-тез эшитиб қоламиз...

«Замона зўриники», — дедилар менга. «Томоша кўриники», — дедилар менга. «Муҳаббат-чи? Шеръ-чи?» — сурадим қақшаб...

Бу майдалар улғайиб бўлмади катта, Е кичрайиб бўлмади ер билан битта. Ҳар қаерда юрар ўрмалаб тўп-тўп, Қадам босиб бўлмади ҳатто...

БОРДИЮ АГАР...

Мавзолейга яқинлашганларидики Сталин: — Устозим, Сталин ишларининг оташин курашчиси, ўртоқ Ленинни зўрбат қилман!

БОШ МУҲАРРИР АҲМАДЖОН МЕЛИБОВ. Тахрир ҳайъати: Ҳафиз АБДУСАМАТОВ, Усмон АЗИМОВ, Ҳамидулла АҚБАРОВ...

ТОШБОЛТА АЙТГАНДАЙ...

Тошболта Ошиқ Адолат парини ҳаммиша «Парий» деб қақирган эдилар...

Тошболта Ошиқ Адолат парини ҳаммиша «Парий» деб қақирган эдилар...

Тошболта Ошиқ Адолат парини ҳаммиша «Парий» деб қақирган эдилар...

Тошболта Ошиқ Адолат парини ҳаммиша «Парий» деб қақирган эдилар...

Тошболта Ошиқ Адолат парини ҳаммиша «Парий» деб қақирган эдилар...

Тошболта Ошиқ Адолат парини ҳаммиша «Парий» деб қақирган эдилар...

Тошболта Ошиқ Адолат парини ҳаммиша «Парий» деб қақирган эдилар...

БОРДИЮ АГАР...

Мавзолейга яқинлашганларидики Сталин: — Устозим, Сталин ишларининг оташин курашчиси, ўртоқ Ленинни зўрбат қилман!

БОШ МУҲАРРИР АҲМАДЖОН МЕЛИБОВ. Тахрир ҳайъати: Ҳафиз АБДУСАМАТОВ, Усмон АЗИМОВ, Ҳамидулла АҚБАРОВ...